

Ба 50501

МАЛАДНЯК

ЯНКУ

КУПАЛУ

МАЛАДНЯК

№ 7

Ба 50501

1920г.г.

ИЯИДАЛАМ

УЧЕ

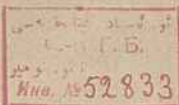
УЧЕ

Ба 50 501

№ "МАЛАДНЯК"

№ 7

891.72-1

МАЛАДНЯК ЯНКУ КУПАЛУ

ДА 20-ГАДОВАГА ЮБІЛЕЮ
(15/v 1905—15/v 1925)

1994 г.

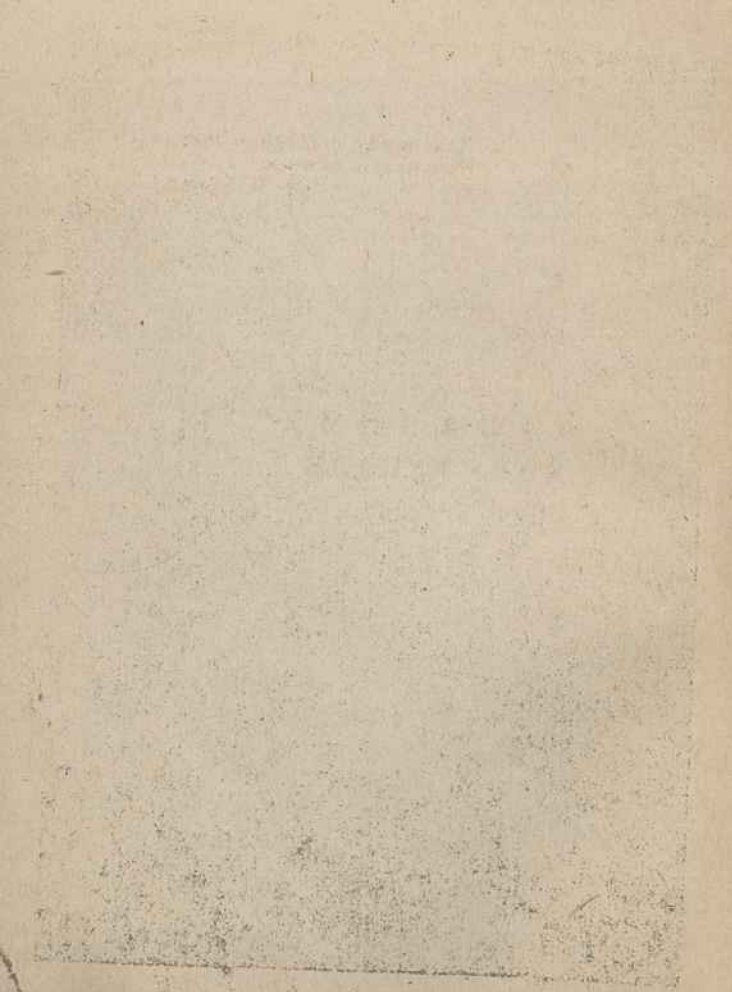
ВЫДАЊНЕ ЦБ МАЛАДНЯКА
М Е Н С К—1925

Надрукована ў 1-ай
Дзяржаўнай друкарні
ў ліку 1500 экз.
Галоўлітбел № 9890.
Заказ № 3378.

25. 04. 2009

Для · вякоў · дыхтуйце · новых
Нячувалыя · ясноты.

Я. Купала

М А Л А Д Н Я К
Я Н К У К У П А Л У

АД РЭДАКЦЫЙНАЙ КАМІСІІ.

Брак сродкаў не дазваляе нам адзначыць юбілей вялікага поэта—святая культуры рабоча-сялянскай Беларусі—выданьнем зборніку ў праэктваным разьмеры.

Абмяжаванья гэтым, робім тое, што ў нашых маладнякоўскіх магчымасьцях, спадзяючыся, што Інстытут Беларускае Культуры да 25 гадовага юбілею паправіць гэту хібу.

Зразумела, што ў невялікім зборнічку мы не маглі даць артыкулаў па разгляду творчасці юбіляра, а абмяжваліся невялікім уступным, які характарызуе адносіны Янкі Купалы да Маладняка і наадварот.

Выбраныя вершы згрупаваны не па цыклях. Можна сказаць, што, нават, не ад усіх цыкляў узяты па аднаму вершу.

Усё-ж мы лічым, што гэты, хоць і невялікі зборнік, але разгорне перад рабоча-сялянскім чытачом—асабліва перад моладзьдзю адну з лепшых старонак у поэзіі вялікага пясняра Беларусі Янкі Купалы.

Прывітаньне Усебеларускага Аб'яднаньня
поэтаў і пісьменьнікаў МАЛАДНЯК.

ДЗЯДЗЬКА КУПАЛА!

20 творчых гадоў вы прастаялі на варце славы мужычай Беларусі. У дні царскай непагоды, ваш „Гусьляр“ і ваша „Жалейка“ гучназвоннымі сваімі пералівамі разганялі хмары смутку і няволі. Вы з імі выйшлі ўпэўненым крокам на сьцежку змаганьня за лепшую долю, „Шляхам жыцьця“ вы павялі працоўныя гушчы Беларусі да Кастрычнікавага сонца. Вы кінулі кліч Маладой Беларусі, — адбудаваць „Раскіданае гняздо“. | Ваша песьня, узросшая паміж палыньня, прынесла вялікі плён; яе „зерне чыстае, як вока“ запыла ў сэрца малодшага пакаленьня, і ўзрасьціла бунтоўны Маладняк. Ваша песьня для Беларусі і для новых яе пяснярскіх пакаленьняў застанецца векапомнай.

Дык шчырае прывітаньне вялікаму песьняру Беларусі Янку Купалу ў дзень 20-х гадовага юбілею.

Цэнтральнае Бюро Маладняка.

ДА 20-х ГАДОВАГА ЮБІЛЕЮ ЯНКІ КУПАЛЫ.
(15/V 1905—15/V 1925).

У жыцці кожнага народу бываюць круга-бегі, якія адбываюцца на далейшым развіцці яго культуры і даюць, адначасна, вялікіх выдатных людзей.

Творчасць іх стварае цэлую эпоху ў сваёй краіне, а, часам, і на ўсім свеце.

Італьянскі Рэнэсанс даў і сьвету і краіне Мікель Анджэла Буанароцці, Рафаэля—ў выяўленчым мастацтве.

Англія гардзіцца Шэкспірам. Нямецчына, калі пачаўся яе сапраўдны Рэнэсанс, атрымала Шыльлера і Гётэ.

Гэта—у прыгожым пісьменстве.

Краіна, аб якой французскі вучоны Элізе Рэклю пісаў як аб нейкай нязнанай, невядомай пляме на мапе сьвету; жыхароў якой Элізе Рэклю залічыў быў у шэраг „земноводных“—прайшла праз кругабег свайго Рэнэсансу, заняла належачае ёй месца ў жыцці сьвету і адгукнулася вялікім поэтам імя якога—Янка Купала.

У чым веліч і заслугі Янкі Купалы?

Ня будзем казаць аб мастацкасьці яго твораў: у беларускай поэзіі толькі некаторыя вершы Максіма Багдановіча могуць быць пастаўлены на адзін узровень з гэтага погляду. Пытаньне гэта яснае і тлумачэньняў ня выклікае. З формальна-мастацкага боку творы Янкі Купалы стаяць бязспрэчна непараўнавана вышэй твораў яго адначасьнікаў.

Справа ў іншым.

У часе найвялікшага заняпаду Беларусі ўва ўсіх адносінах, у часе нязвычайнага ўціску Беларусі з боку царызму, Янка Купала пачаў складаць свае першыя песьні. Не рабская прыбітасьць, не пакутныя стогны і энкі, якімі поўнілася поэзія таго часу, а бунтарская працоўна-сялянская воля чулася ў іх.

І кожны, хто мяне спытае,
Пачуе толькі адзін крык,
Што хоць мной кожны пагарджае,
Я буду жыць!—бо я мужык!

Гэта першы верш вялікага поэта, які знайшоў сабе мейсца на шпальтах „Северо-западного края“ 15 траўня 1905 году.

І вось, мужык пачаў абуджаць сярмяжную, забітую, задушаную Беларусь.

Не адзінкі, а грамады выходзілі на заклік
поэта. І на здзіўлены воклік ворагаў руху
працоўнага народу—

А хто там ідзе, а хто там ідзе
У вагromністай такой грамадзе?

наступнеў рашучы, цвёрды адказ:

Беларусы!

Тыя беларусы, імём якіх лаяліся, якіх зьне-
важалі „культурнікі“ польскія і расійскія.
Аднолькава да усіх ворагаў ставіўся poeta ў
сваім імкненні да адраджэння беларускае
культуры, бо і цана ім была адна.

Ішлі гады. Не на паноў, нацыяналістычна
наладжаных, трымаў орыентацыю Янка Купала.
Праца, змаганьне—вось што малявалася яму
ў відалі.

Вы ня зломкі, вы ня зноскі,
Вы народ магучы:
Ваша панства—вашы вёскі,
Пан ваш—труд жывучы.

Куды ішлі вынікі гэтай працы, цяжкай, пя-
кельнай працы? Вядома, што эканомічны
уціск Беларусі прымушаў сялянства да пера-
сяленьняў, да выезду ў Амэрыку. Інтэлігэн-

цыя, якая паходзіла з Беларусі, далучалася
або да ўсходу, або да заходу.

Сыны зямлі роднай чужыя палеткі
У чужую карысьць засяюць.

На родных папарах галодныя дзеткі
Чужую жывёлу пасуць.

Чаму ня ўзьнімецца працоўны народ, чаму
ня зруйнае мury крыўдзіцеляў, якія пануюць
над краем?

Так камень не ляжа, як змора падданьня
Лягла ад мяжы да мяжы.

З надзеяй, што нават і думку змаганьня
„Забраны край“ вырве з душы.

Бязупынна будзячы, распаліяючы, гэту дум-
ку змаганьня—Янка Купала заклікаў і ста-
рых і маладых імкнучца да палепшаньня і
зыначаньня існуючага ладу ў адносінах да
Беларусі. У нашы дні, калі Беларусь стала
вольнай—Савецкай—на палавіне сваіх этно-
графічных абшараў—гэтыя заклікі часткова
страцілі сваё значэньне. Але ў час до рэво-
люцыйны яны безумоўна дапамагалі выкоў-
ваньню шэрагаў актывістаў старэйшага па-
каленьня і соцыяльнай сьвядомасьці сялян-
ства. І затым яшчэ, што Янка Купала заклікаў

да змаганьня не за туманныя відалі,
а за „праўду, за шчасьце, за лепшую долю“.

За праўду, за шчасьце, за лепшую долю
Вазьміся мой дружа, пастой!
У крыўду не дайся, свайго дабівайся,
Адвага хай будзе з табой.

Часам, у момант найбольшага разгулу
русіфікатараў і чорнасоценцаў, у цемрашале
царскай рэакцыі—ён, як старадаўні прарок,
узвышаўся да натхнённых гымнаў, у якіх нібы
маліўся за працоўны народ—Сонцу.

Вольным гоманам хвояк высокіх,
Туманамі санлівых нізін.
Казкай векаў блізкіх ці далёкіх,
Клічам сонца цябе як адзін...

У гэтым сонцы бачыў Янка Купала ня проста
сонца, а політычна-экономічнае і культурнае
адраджэньне Беларусі. Верыў у яго сам і
даваў веру другім.

Ня пужайся, што здрадныя хмары
Неба ўслалі з канца да канца,
Што свае цемната ўнясла чары,
Закружыўся груган над папарам,
Яшчэ прыйдзе вясна!

І гэта вясна прыйшла. Пасьля страшэннага зруйнаваньня краіны вайною, прыйшоў Чырвоны Кастрычнік, вясна Беларусі.

Моладзь узялася за працу, узялася за будаўніцтва. Калі раней поэта, зьвяртаючыся да моладзі, з дакорам казаў:

Дзе вы хлопцы непакорныя,
Дзе вы з песняй удалою
Як на поле на прасторнае
Вы хадзілі грамадою.
Ці пашлі вы у далёкую
У старонку у чужую...

Калі трошкі пасьля, моладзі гэтай поэт ахвяроўваў наступныя радкі:

На цябе, наша моладзь, надзея
Нашай сумнай, забранай зямлі;
Твой арліны палёт цьмы разьвее
І запаліць веквечны агні.

Дык у часе Кастрычніка, у часе сапраўднага адраджэньня Беларусі поэта засьпяваў.—

Гэй, узьвейце сваім крыльлем,
Арляняты, буйна-бурна
На мінулых дзён магіле
Над санлівасьцю хаўтурнай.

І моладзь прыняла завет і загад правдыра беларускага культурнага руху дарэволюцыйнага часу. Арляняты узьвеялі сваім крыльлем—утварыўся Маладняк.

Выхоўваўся ён толькі і выключна на творах Янкі Купалы і нікога больш.

Мастацкая творчасць на грунце пролетарскай ідэалёгіі, змаганьне са старымі напрамкамі ў прыгожым пісьменстве ў сучасным і пашана да іх у мінулым—вось асноўнае ў маладнякоўскіх тэзісах.

Уся рабоча-сялянская Беларусь прыняла Маладняк як нешта самае блізкае свайму сэрцу. Моладзь, папаўняючы шэрагі Маладняка, горача яго вітае і дапамагае пашырэнню і паглыбленьню працы.

Сыканьне і гойканьне распачалі супроць Маладняка некаторыя старыя пісьменьнікі і культурнікі, спагадаючыя ім.

Адзін поэта, які прэтэндуе на нейкае нязвычайнае значэньне ў Беларусі, напісаўшы тысячы радкоў зьвязаных прымітыўнымі, дзіцячымі дзеяслоўнымі рыфмамі,—стаў (вольна ці нявольна) на чале гэтых *сыкуноў*.

Пішучы фэльетоны на Маладняк, ён разносіць іх па Менскіх, а можа ўжо і па-за

Менскіх, сямёхгодках, дзе зачытвае нашай
зьмене-моладзі, каб як-небудзь адарваць яе
ад Маладняка.

Але дарма! Сьмехам і жартамі праводзяць
цяпер гэтых „дзеячоў“.

Янка Купала заняў іншае становішча.
Ведаючы, што Маладняк выкліканы да жыцця
сталёвым законам змаганьня працы з багаць-
цем, што яго чынасьць, яго напрамак—адпа-
вядваюць умовам нашага жыцця, нашага часу,
Янка Купала лічыць (што і адбіваецца ў яго
апошніх творах) Маладняк сваёй зьменаю.

Разважаючы аб сваёй працы, аб яе выні-
ках, ён кажа:

Пакінем спадчыну мы для патомкаў
Інакшую ад тэй,
Што ўзялі мы ад продкаў на абломках
Гісторыі сваёй.

З інакшай думкай пойдзе ў сьвет і людзі
Патомак гэты наш:
Згібацца ўжо ня будзе, і ня будзе
Піць з недапітых чаш.

Зьвяртаючыся беспасрэдна да беларускай
моладзі, да Маладняка, ён кажа:

Вам на памяць Серп і Молат
Даравала доля,
Каб з вас кожны быў, як волат,
Ня гнуў плеч ніколі.

Каб здабытую свабоду
Зналі, шанавалі,
І у цяжкую прыгоду
Усталі грознай хваляй.

І ўжо як загад, як натхненны зварот вялікага паэты да маладой зьмены гучаць яго словы:

У маланках пяруновых,
З гулкім гоманам грымотаў
Для вякоў дыхтуйце новых
Нячувалыя ясноты.

Маладняк, вітаючы вялікага паэту, запэўняе яго, што сваёй працай здзейсьніць надзеі.

Ул. Дубоўка.

З жыцьцёпісу Янкі Купалы.

У фармаваньні мастацкага „я“ поэты не апошняе месца, калі ня першае, займаюць факты з яго асабістага жыцьця. Часта гэтыя факты вызначаюць сабою тыя прыцыпы творчасьці, якімі poeta карыстаецца пры аб'ектывізацыі свайго „духоўнага капіталу“ у форме мастацкага слова, у форме песьні. Так, Янка Купала ў вершы „Мая навука“ кажа:

Мне мудрасьці кніжнай ня даў бог пазнаці,
Мой бацька ня мог даць раскошаў такіх—
Наўчыўся я слоў беларускіх ад маці
І дум беларускіх бяз школы і кніг.

І праўда, Янка Купала (радзіўся ў 1882 г. у Віленскай губ.) сын арандатараў панскай зямлі, якія праз усё жыцьцё ня мелі пэўнага прытулку,—ня мог дастаць такой асьветы, якая насьцеж была расчынена для панскіх сыноў. Нават грамату і то пазнаў, як кажа сам Я. Купала, нейкім няўцямным для самога спосабам. Грамаце на польскай мове вучыў вандруючы з хаты ў хату „дарэктар“. А гра-

мату „гражданку“ вывучыў сам па календару з дапамогаю адной панскай служанкі, якая „знала ўсе тайны грамадзянскага альфабэту“. Потым зноў два-тры „дарэктары“ і некалькі месяцаў у народным вучылішчы—вось якія „універсытэты“ прайшоў poeta ў маленстве.

І тут-жа зараз недастаткі да няхваткі перакінулі poeta ў суровую школу жыцця, прымусілі, як кажа сам Я. Купала, узяцца за другую навуку—„чытаць сумную кніжку панскай службы і пісаць тужлівую повесць свайго гора сахою ды касою“. „Беларускі абшар, усходы палеткаў і гоманы ў сёлах“—вось што становіцца настаўнікам poeta. Прырода, вакольнае жыццё з яго „жальбамі скрыўджаных душ“—усё гэта, уплываючы на чуткае сэрца poeta, зьяўляецца першым і асноўным тым фактарам, які вызначае сабою і прыцып творчасці.

Бурлівая рэчка і млын гутарлівы
Адмерным, раскоцістым плюскатам вод
Складалі мне рытму мастацкія зьвівы,
Парадквалі складаў раскоцісты ход¹⁾.

¹⁾ Глядзі ўвесь верш „Мая навука“, зьмешчаны ў гэтым-жа зборніку.

Але Янку Купалу не здавольвае адна „прыродная“ навука. Ён потым у вадным сваім вершы казаў:

На небе свабода, сьвятло і прывольле,—
А думцы замала: няма там людзей;
Людзей на зямельцы спаткае даволі,
Дык сонца і воля ня сьвецяць тут ёй...

І ў поэты яшчэ з маленства зараджаецца вось гэта думка, каб сынтэзаваць „сонца і волю“ далёкіх прастораў з „вялікім морам людзкога, забытага шчасьцем, жыцьця“. Гэтай думкай прасякаюцца ўсе яго песьні. Гэтая-ж думка яшчэ ў маленстве праяўляецца вялікай прагнасьцю да ведаў. Ён поета, днём працуючы на гаспадарцы, ноччу ўсёй душою і сэрцам аддаецца кнігам, перачытваючы ўсё, што пападалася пад рукі. Але й тут не абыходзілася ўсё гладка. Бацька глядзеў на такія заняткі сына няпрыхільна і лічыў падобнае захапленьне лішняй раскошшу для селяніна і бескарыснай тратаю газы. Поэту даводзілася трымацца з кніжкамі на старошы і нават газу замяніць лучынаю, альбо военішчам на начлезе. А тут і яшчэ бяда—цяжка даставаць кніжкі ў глухіх кутках. Толькі ўжо на 16-17 годзе жыцьця яму ўдаецца браць

кніжкі ў пана Чаховіча, ды потым знаёмства з Ядвігіным Ш. у першы раз прыводзіць яго да беларускай кніжкі, якія робяць на поэту вял кае ўражаньне.

Так „у пацёмках“ прыходзілася Я. Купалу шукаць навукі. Ясна, што такія абставіны не маглі ня выклікаць нязьмернай любасьці да роднага слова, бо яно „душу мне затрэсла пагудкай новай“, і „песень наўчыла мяне“. А песні:

Для роднай зямелькі вы—сьветлыя зоры,
Для роднага краю вы—райскія гимны!

Далей, пасья сьмерці бацькі, потым брата і дзвёх сясьцёр, ад бяспрытульнага жыцьця, Янка Купала ад гора й смутку йдзе ў сьвет. Служба нелегальным настаўнікам, канцэлярыстым, памоцнікам агронома і найбольш практыкантам у бровары—усё гэта зьвязваецца з адным жаданьнем: цаною гэтых службаў дастаць сабе магчымасьць чытаць кніжкі і пісаць вершы. Але даць жаданага служба не магла, толькі шчыльней падвяла поэту да няпрыглядных малюнкаў „мора людзкога, забытага шчасьцем жыцьця“. Усё гэта яшчэ з большай сілаю штурхала поэту на дзейнасьць, антытэзную той рэчавістасьці, якая яго абкру-

жала. Формаю гэтай дзейнасці стала мастацкае слова, песьня. Гэтым якраз і вызначаецца новы прынцып творчасці, а іменна: прынцып такога клічу, каб „выклікаць водклік у сонным сяле“,—каб „усю Беларусь—неаб’ятну, як мора, убачыць у ясным, як сонца, сьвятле“.

Нарэшце, больш шчаслівы фактар. У 1908 г. Я. Купала пераяжджае ў Вільню і дастае службу ў бібліотэцы.—месца, аб якім марыў поэта з маленства. Тут ён супрацоўнічае і ў газэце „Наша Ніва“. Потым у 1909 годзе пераяжджае ў Пецярбург „за навукаю“, дзе на курсах Чарняева папаўняе сваю асьвету, сам сабе зарабляючы на хлеб. У гэты-ж час Янка Купала піша шмат. Выдае такія зборнікі, як „Жалейка“ (1908 г.)—вершы ад 1905 г., „Гусляр“ — (1910 г.), поэму „Адвечная песьня“ (1910 г.)—напісана ў 1908 г., „Сон на Кургане“ (1913 г.)—напісана ў 1910 г., драму „Паўлінка“ (1913 г.)—напісана ў 1912 г., „Шляхам жыцьця“ (1913 г.)—вершы за 1910-13 г. У гэты-ж час напісана драма „Раскіданае гняздо“ (1913 г.)—выдана ў 1919 г. Гэты пэрыод паглыбляе сьвядомасьць і талент поэты.

З 1913 г. да 1915 г. Я. Купала жыве ў Вільні, супрацоўнічае ў беларускім выдавецкім т-ве „Наша Ніва“. У 1916 г. нейкі час

слухаў лекцыі ва ўніверсытэце Шаняўскага ў Маскве. Потым быў забраны на вайсковую службу. У часе рэволюцыі працаваў у Смаленску ў савецкіх установах, а з 1920 г. жыве ў Менску. На апошнія годы прыпадаюць выданьні яго зборнікаў „Спадчына“ (1922 г.) і „Безназоўнае“ (1924 г.). Гэты апошні пэрыод прывёў поэту ўжо да сьвядомасьці, што

Цяпер маймі скарбамі—думы-саколы,
Цяпер беларускай я песьні ўладар.

Тут ужо некалькі адбіваецца трэці прынцып творчасьці Янкі Купалы, а іменна: песьня—гэта зброя змаганьня за лепшую будучыну роднага краю. У форме гэтай зброі поэта й матэрыялізуе свой „духоўны капітал“ ужо сьвядома, у той час як у першы пэрыод творчасьці песьні ліліся самі сабою:

Думкі, думкі весялушкі!
Скуль вы узяліся,
Што у мысьлях, нібы птушкі,
Песьняй азваліся?

Гэтым усім ясна ня вычэрпваюцца ўсе прынцыпы творчасьці поэты. Яны багаты й разнастайны, як багата і само „я“ поэты, якое матэрыялізавана ў мастацкім слове. Мы гэ-

тым хочам толькі адзначыць, што яны вызна-
чаюцца некаторымі фактамі з асабістага жыцц-
ця. Імі-ж да некаторага ступню вызначаецца
й агульная накіраванасць сьветагляду паэты,
які характарызуецца імкнёнасьцю—

паэма.
З цэлым народам гутарку весьці
Сэрца мільлёнаў падслухаць біцця...

А. Бабарэка.

В Ы Б Р А Н Ы Я В Е Р Ш Ы
Я Н К І К У П А Л Ы

„МУЖЫК“

Што я мужык, усе тут знаюць,
І як ёсць гэты сьвет вялік,
З мяне сьмяюцца, пагарджаюць,
Бо я мужык, дурны мужык.

Чытаць, пісаць я ня умею,
Ня ходзіць гладка мой язык,
Бо толькі вечна ару, сею,—
Бо я мужык, дурны мужык.

Бо з працы хлеб свой дабываю,
Бо зношу лаянку і крык,
І сьвята рэдка калі знаю—
Бо я мужык, дурны мужык.

Галеюць дзеці век бяз хлеба,
Падзёрты жончын чаравік,
Ня маю грошы на патрэбу,—
Бо я мужык, дурны мужык.

Заліты потам горкім вочы,
Ці я малы, ці я старык,—
Працую, як той вол рабочы,—
Бо я мужык, дурны мужык.

Як хвор ды бедзен—сам бяруся
Лячыць сябе: я чараўнік!
Бо я бяз дохтара лячуся,—
Бо я мужык, дурны мужык.

Што голы я, павінен згінуць,
Як той у лесе чашчавік,
І, як сабака, сьвет пакінуць,—
Бо я мужык, дурны мужык.

Але хоць колькі жыць тут буду,
Як будзе век мой тут вялік,
Ніколі, браткі, не забуду,
Што чалавек я, хоць мужык.

І кожны, хто мяне спытае,
Пачуе толькі адзін крык:
Што хоць мной кожны пагарджае,
Я буду жыць!—бо я мужык!

15 мая 1905 году.

МОЛАДЗІ

На цябе, наша моладзь, надзея
Нашай сумнай забранай зямлі;
Твой арліны палёт цьмы разьвее
І запаліць веквечны агні.

✓ Ты разбудзіш прыспаная сілы
І на вольны паклічаш прастор
З забыцця беспрасьветнай магілы
✓ Да бліскачага сонца, да зор.

Ты на бацькаўскім, моладзь, кургане
Узьнясеш недабыты пасад,
Што расточыць сваё панаваньне
На ўвесь сьвет, дзе сягне твой пагляд.

Табе будуць ня страшны заломы,
Злыя ворагі, іх варажба:
Долю, праўду з маланак і громаў
Твае выкрасяць гарт, барацьба.

Схамянайся-ж ты, моладзь арліна!
У бок другі віхры вець прымуць,
Бяры сьветач, ідзі за судзьбінай,
Ідзі з словам сваім: Беларусь!

ХАЙ-ЖА ВАМ ТАК НЕ ЗДАЕЦЦА...

Хай-жа вам так не здаецца,
Што бяда ўжо і зацісьне.
Знайце, ліха ператрэцца,
І маланкай доля блісьне.

Праўда, поўны сумаў весьці
Буйны вецерь нам прыносіць,
Што як з гора, як з балесьці
Каля нашых хат галосіць.

І галосіць, і заводзе,
Плача, як па дзетках маці,
Аж-бы крыкнуў: годзе, годзе!
Годзе сэрца жалем рваці!

Але усё-ж, хай не здаецца,
Што бяда ўжо і зацісьне,—
Наша ліха ператрэцца,
І маланкай доля блісьне.

1906 г.

БУДЗЬ СЪМЕЛЫМ!..

Будзь сьмелым! Магутна ярмо друзгачы!
Ідзі сам наперад, другіх вядучы!

Будзь сьмелым!.. Ня вер у людскую брахню,
Вер толькі ў адвагу і сілу сваю!

Будзь сьмелым, хоць путалі-б злыдні ўвакруг—
Адважным ваякам ня страшны ланцуг!

Будзь сьмелым, як вецер, як воля сама!
Знай, сьмелых ня чэпе ні крыўда, ні цьма!

Будзь сьмелым, як бура, што крышыць дубы,
А будзе твой верх, тваё права ўсягды!

3/VII—13 г.

МАГУТНАЕ СЛОВА

Магутнае слова, ты, роднае слова!
Са мной ты на яве і ў сьне;
Душу мне затрэсла пагудкаю новай,
Ты песень наўчыла мяне.

Бясьсьмертнае слова, ты, роднае слова!
Ты крыўды, няпраўды змагло;
Хоць гналі цябе, накладалі аковы,
Дый дарма: жывеш, як жыло!

Свабоднае слова, ты, роднае слова!
Зайграй ты сьмялей, весялей!
Хоць гадзіны сыкаюць, кружацца совы,
Жывеш ты на хвалу людзей.

Загканае слова, ты, роднае слова!
Грымні-ж над радзімай зямлёй!
Што родная мова, хоць бедная мова,
Мілей найбагатшай чужой!

1908 г.

РОДНЫЯ ПЕСЬНІ

Гэй, родныя песьні! Вы ў суме і ў горы,
Ці ночка пануе, ці сівер дзьме зімны,—
Для роднай зямелькі вы—сьветлыя зоры,
Для роднага краю вы—райскія гимны!

У вас адаб'ецца нядоля і доля,
Ўздыханьні, што ходзяць з сахою, з сякерай
І холад, і голад, няволя, і воля,
І ў будучнасьць ясну надзея і вера.

На сьвеце на белым і праўдай і чэсьцяй
Гандлююць, збываюць за фальш і няславу;
Вы-ж, песьні, і сьветам маглі-бы затрэсьці,
Паклікаць к змаганьню за добрую справу.

На рукі людзкія наложась аковы,
Край стопчуць, заграбяць чужыя народы,
У песнях-жа родны край, родныя словы
Жылі і жывуць, і жыць будуць заўсёды.

Гэй, песьні, гэі, звон, Беларусі загнанай!
Заграйце пацехай на родным загоне,
Што ўжо няма болей няволі, кайданаў,
І людзі ня стогнуць, як стогнуць сягонья!

1906 г.

ДУМКА

Эх, мой братка, эх, мой родны,
Што так спахмурнеў:
Ці ты зьбіўся з пуцявіны,
Ці саўсім ня меў?..

Як-жа мне вясёлым быці,
Як-жа ня тужыць:
Доля наша, доля цёмных
Каменем ляжыць.

Глянь на нашы хаты, вёскі,
На шнуры на край,
На народ зірні сярмяжны,
І тады пытай.

Колькі тэй крыві чырвонай,
Столькі сьлёзных рэк
Разышлося, разьлілося
Крыўдна з веку ў век.

А заплатай, а падзякай
За мільёны ран—
Усё крыжы і наспы тыя
Ды нямы курган.

--Ня сумуй, брат! Бліснуць зоры,
Шчасьця ўскрэснуць дні;
Долі, волі ўзойдзе кветка
Са сьлёз і крыві!

1908 г.

ЯК У ЛЕСЕ ЗАЦВІТАЛІ!

Як у лесе зацвіталі
Ліпа ды каліна,—
Залатыя сны снавалі
Мы з табой, дзяўчына.

Калыхаліся, шумелі
Вольныя бярозы,
Шапацелі, шалясьцелі
Трысьнякі ды лозы.

Як у жыце наліліся
Каласкі нагінна,—
Сустрэліся, абняліся
Мы з табой, дзяўчына.

Мігацелі, зіхацелі
У пракосах косы,
Заміралі кветкі, зельле,
Заміралі росы.

Як дасьпела, шчырванела
Ягада—рабіна,
Ўвакруг глянулі нясьмела
Мы з табой, дзяўчына.

Верасы пад лісьцем спалі,
Бор зялёны гнуўся,
Недзе пелі ў цёмнай далі
Журавы ды гусі...

М А Я Н А В У К А .

Мне мудрасьці кніжнай ня даў бог пазнаці,
Мой бацька ня мог даць раскошаў такіх—
Наўчыўся я слоў беларускіх ад маці
І дум беларускіх бяз школы і кніг.

Ад самай красы маіх дзён невясёлых
Настаўнікам быў беларускі абшар;
Усходы палеткаў і гоманы ў сёлах
Навуку сваю мне прыносілі ў дар.

Душу акрылялі прыгожасьці сьвету,
Па гонях пад небам лунала яна,
Купалася ў сонцы вясёлкай расьпетай,
Сама, як вясёлка, як казка—вясна.

І п'яная чарамі, п'яная песьняй,
Як сон заварожаны райскіх мясьцін,
Шаптала мне дзівы цьвітучых прадвесьняў
І песьняй лілася з паходам часін.

Бурлівая рэчка і млын гутарлівы
Адмерным, раскацістым плюскатам вод
Складалі мне рытму мастацкія зьвівы,
Парадквалі складаў раскоцісты ход.

Цяністыя бітага шляху прысады
І ў вырай, лятучыя гусяў шнуры
Гармонію ўводзілі ў песельным складу,
Сачылі нязгоднай зваротак ігры.

Зялёнае поле рунеючым збожжам,
Цвітучая ў сонечны цвѣг сенажаць
Мне песьню квяцілі узорам прыгожым,
Вучылі, як словы ў вянок завіаць.

Ад шопату сьпелых пшанічных калосьсяў,
Ад шэлесту лісьцяў узьмежных ігруш
Музычнае водгульле ў песьню лілося,
Зьлівалася з жальбамі скрыўджаных душ.

Шум бору адвечнага казкавым сказам
Нашэптываў смутную повесьць жыцьця
І песьню ў шум-гоман захопліваў разам,
Заснуўшыя думы будзіў з нябыцьця.

А сонца, скрозь сеючы іскры па сьвеце,
Мне песню іскрыла нябесным сьвятлом,
А вецер, што ў полі рве дзёрны і сеці,
Даў волю і крыльле лунаці арлом.

Каса і сякера, і цэп малацьбітны
Магутную волатаў сілу далі;
Марозы і сьпекі далі гарт нязбытны—
Мне песню, як звон, як пярун адлілі.

Так іншай ня знаўшы навукі і школы,
У пацёмках шукаў і знайшоў я свой дар;
Цяпер маймі скарбамі—думы-саколы,
Цяпер беларускай я песні ўладар.

1919 г.

З Б Е З Н А З О Ў Н А Г А

6.

.. І пайшла, і пайшла—
Як-бы хто набаяў—
Ад сяла да сяла
Гутарка такая:

Беларусь на куце
Ў хаце сваёй села,—
Чарка мёду ў руцэ,
Пазірае сьмела.

Сядзіць важна, сама
Сабе гаспадыня,
І прыбрана яна—
Ніхто не закіне:

На галоўцы вянок
З сініх васілечкаў,
А чырвон паясок
Стан абвіў дзявочы.

Так сядзіць і глядзіць,
Ці усё, як трэба,—
Трэба ўсім дагадзіць
І сояй і хлебам.

А з тутэйшых музык
Гучная капэля,
Хто ў дуду, хто пад смык,
Граюць ёй зясельле.

Так бубняць і гудзяць
На гэтай бядзе,
А суседзі глядзяць,
Дзівяцца суседзі!

— То-ж яна з мужыкоў,
А як вышла ў людзі!..
Як міне больш гадкоў,
Што-ж тады ўжо будзе?..

Пакінем спадчыну мы для патомкаў
Інакшую ад тэй,
Што ўзялі мы ад продкаў на абломках
Гісторыі сваей.

З інакшай думкай пойдзе ў сьвет і людзі
Патомак гэны наш:
Згібацца ўжо ня будзе, і ня будзе
Піць з недапітых чаш.

Дасталі сьцежкі, ад якіх прапасьці
Маглі мы ў бяспуцьці,
А кінем бітыя шляхі да шчасьця,
Абы умець ісьці.

На продкаў плечах паўзрасталі вежы,
Дзе торг вялі за нас,
А мы патомкам нашым кінем межы
Без ашуканскіх крас.

Яшчэ пакінулі нам асьляпленье,
Пашану да пакут,
А мы пакінем песьню вызваленьня
І вольны бацькаў кут.

А Р Л Я Н Я Т А М

Гэй, узьвейце сваім крыльлем,
Арляняты, буйна, бурна,
На мінулых дзён магіле,
Над санлівасьцю хаўтурнай!..

У маланках пяруновых,
З гулкім гоманам грымотаў
Для вякоў дыхтуйце новых
Нячувалыя ясноты.

Вам сярпы і косы ў рукі
Ды мячы, каваны з сталі,
Далі буры, завірухі
Што тут вылі, бушавалі.

Цень мінуўшчыны праклятай,
Дзе бізун гуляў з нагайкай,
Зьмяціце вы, арляняты,
Сваёй новай сілай, байкай.

Ужо выбіла часіна
На вялікую прыгоду
Выйсьці з мутнай каляіны
Беларускаму народу.

Ў чарадзеіным карагодзе,
Ў небасяжнае свабодзе,
Без аковаў, на прывольлі
Ўжо віхрыцца наша доля.

Вам на памяць Серп і Молат
Даравала доля,
Каб з вас кожны быў, як волат,
Нягнуў плеч ніколі.

Каб здабытую свабоду
Зналі, шанавалі,
І у цяжкую прыгоду
Усталі грознай хваляй

Зашумелі, загудзелі,
Як віхор сусветны,
Не праспалі у пасьцелі
Волі агняцветнай.

* * *

Вам у спадчыне ад роду
Засталіся песьні,
Каб быць вашай асалодай
У жыцця прадвесні.

Каб вы пелі, ня сьціхалі
Ў радасьці і ў горы,
Гаманілі нібы хвалі
У бурлівым моры.

Каб шоў гоман няспыняны
Ад поля да поля
І людзей, яшчэ скаваных,
Заклікаў на волю.

* * *

Вам пакінулі прадзеды
Гартаваны косы,

{ Каб вы з імі сонца сьледам
Вышлі на пакосы;

Каб касілі да упаду
Пустацьвет і зельле,
Што сваім пякучым ядам
Труціць кроў у целе.

Каб зьвінелі вашы косы
Над зямлёю соннай
Ад начных да ранніх росаў,
Звонка, векапомна.

* * *

Вам дасталіся ад продкаў
Сохі і бароны,
Каб вы ў час, пасья паводкаў,
Вышлі на загоны

{ І з'аралі сваю ніву
Шырока, глыбока,
Зерне ўкінулі шчасьліва,
Чыстае, як вока.

{ Каб рунела зерне тое
Весела, яскрава
Побач з вашай маладою
Сакалінай славай.

ШЛЯХАМ ГАДОЎ (15/V 1905—15/V 1925)

Ад шчырага сэрца пасьвячаю
ўсім хто добрым словам успомніў
мяне ў дзень юбілею.

Як пацерку да пацеркі, за годам год
На шнур жыцця ўсё ніжа, ніжа;
Адна з тых пацерак сьцюдзёная, як лёд,
Другая цёплая, як сонца летні ўсход,
А трэцяя—як той чарвяк з-пад крыжа.
Адна далей, другая сэрцу бліжай,
Адна, як кветка, а другая, як асот,
А ўсе вісяць на шыі...

Дваццаць толькі год
Прашло з тых пер, калі ў прадвесні,
Успомніўшы сваю бяду і свой народ,
Жывая думка зазьвінела буйнай песьняй.
А многа зьмен за летам лета, за зімой зіма
Праз гэты час на беларускія нясьлі загоны:
Былі праблыскі і была благая цьма.

• • • • •

Перш-на-перш дзевяцьсоты пяты год, калі
законы

Маскоўскага цара на вісяльню вялі
Дзяцей скаваных Беларускае зямлі,
А там—рэакцыя чарнейшая ад ночы
Кроў выпівала з сэрца, асьляпляла вочы;
Калі здавалася, што гэтак будзе без канца
Гуляць нагайка над „забраным“ краем,
Што людзі „лепшыя“, як зблукшая аўца,
Той за маскоўскім, іншы за варшаўскі раем
Імкнуцца будуць вечным тым звычайем,
Што атрымалі ад прадажных продкаў,
Якія за шляхоцкія адзнакі,
Або за царскія чыны, ў прымакі
Плылі ў чужыншчыну сьляпой паводкай.

Далей...
цары карон з сабой не падзялілі:
Год чатырнаццаты абліў крывёй зямлю,
І беларускія сыны на прадзедаў магіле
Ліць кроў пашлі за бацькаўшчыну, толькі-ж...
не сваю.

Палілі хаты ім і ў бежанцы, як жабракоў
пагналі
Туды—ў Сібір—жалобнай—сълёзнай хваляй.
Бацькі і маткі там ад голаду каналі,
Ад роднага адлучаны добра,
А дзеці іхнія кроў верна пралівалі
За веру рускую і рускага цара.

і рухнула вайна цароў за царскія кароны,
і іншы запалаў на сьвеце дым чырвоны:
Чырвоны сьцяг узьняўся над Масквой,
Аж па за межы водблыск гэты пакаціўся
Рабочы тут пісаў закон жалезны свой:
Адважна рызыкуючы працоўнай галавой,
Упобач з селянінам за ланцуг свой мсьціўся.
То Рэволюцыя запела на ўвесь сьвет:
„Паўстань пракляцьцем катаваны!“

Ды ўсіх бед
Яшчэ ня ўсьпеў пазбыць край зрабаваны:
Зьняўцеку панскі конь пачаў нам гоні дра-
таваць.

І ўбачылі засмучаныя нашы вочы,
Як дні праяснасьці змяніліся на ночы,
Як зноў бізун па Беларусі стаў сьвістаць;
Крыві нявіннай пацякла рака,
Крывёй пажараў аблілося неба.
Так дзякавала панская рука,
Што некалі—ці трэба, ці ня трэба—
Мы паншчыну на іх рабілі, як маглі.
І хлеба лусты ім свае апошнія нясьлі,
А маткі нашы мамкамі для іх былі.

.....
Але мінулася і гэта ліхалецьце,
Хоць і ня ўсе ў сваю зышліся хату дзеці:
Адных магіла ўжо ня верніць нам,
Другія і сягонья іншым б'юць паклон багам,
Ад трэціх-жа гранічны слуп нас аддзяляе.
Відаць, што доля ўжо такая...

.....
Вось так шляхамі год дагэтуль я ішоў
З аднёю думкаю аб шчасьці Беларусі;
То блукаўся паміж абшараў і крыжоў,
То, як сланэчнік к сонцу яснаму імкнуўся...

Сягонья ўжо працарабіўся гэты шлях:
На гонях родных не пануе нелюдзь,
З душы спадае перад будучынай жах,
Да новага жыцця сьцягі віднеюць.

На чорных пажарышчах дзён мінулых
Народ разбуджаны сабе сам ладзіць гаспа-
дарку...

І веру, не прадасьць ён за чужую скварку
Ані сваёй зямлі, ані сваіх дум чулых.

Я веру, песень маіх кліч бунтарскі
Знаходзіць водгук будзе ў сэрцах братніх,
Як і дагэтуль голас мой песьнярскі
Не заміраў бяз водгуля астатнім.

Што думаў селянін, што парабак-работнік
думаў,

Падслухаў іх і ў песьню шчыра пераліў,
А ўжо яны пад гоман вольных шумаў,
Мне свой прыхільны вотклік падалі.

Дык-жа шумі, красуй у волі родны Край!
Зьвіні ў свой зvon, селянска-пролетарскі зvon!
Сьпявай ты, Беларусь, у радасьці сьпявай!
Твайго Народу сёньня права і закон.

Менск. Май. 1925 г.

ПАСЬВЯЧЭНЬНІ ЯНКУ КУПАЛУ

Ю Б І Л Я Р У

Бывае так:

і сонца карагодзіць,
і пералівы птушак абвіваюць нас.
І як звычайна—дым
звычайнай хваляй бродзіць,
і сьпевам маладым
як-бы пье вясна.

А сумнае наўкола шапаценьне,
зялёны гоман, як паднявольны шэпт.
І толькі ў горадзе у родным сутарэньні
рабочы думае ўзарваць-зьмяніці сьвет.
І ўсё-ж сумнае наўкола шапаценьне,
зялёны гоман, як паднявольны шэпт.
І ў гэтых шэптах—думкі вызваленьня—
ісьці „да сонца, зор“, як заклікаў поэт.
Але... ці варта ўспамінаць—
мінулае і сёньня я угледжу...
Эх, вясна, крывавае вясна...
Церпіш, родная мая ты, Белавежа...

* * *

А ты сьпявай, гульлівая жалейка,
Гусьляр, званчэй пра вольнасьць заіграй!
Сваю ты песьню родную далей кінь!—
Твае песьні пяе твой край.

Андрэй Александровіч

15/v—25 г.

ЯНКУ КУПАЛУ

Ня пісаў юбілейных я вершаў
аніразу яшчэ дагэтуль.
Юбілей, як сягонья,—першы!
Дык вітаньне поэта поэту.

Глянуп, гляну—мастацкае Слова
ты узвёў на незьмерныя высі.
Сам стаіш, як асілак-волат,
пэўна з плёну свайго задзівіўся.

Шалясьцела калісьці нясьмела,
пачынала жалейка... Годзе!
Цяпер—пяруном загрымела
і назову язык ня знойдзе.

Дваццаць год працягнулася варта,
шлях жыцьця свайго праглядаеш.
Варта жыць і змагацца варта,
калі песьня твая маладая.

Ты адзін, ад усіх найвялікшы,
маладых гадаваў сваёй песьняй.
Я стаю, галаву схіліўшы,
з абяцаньнем твай заклік зьдзейсьніць.

Ня пісаў юбілейных я вершаў
аніразу яшчэ дагэтуль.
Юбілей, як сягонья—першы!
Дык вітаньне поэта поэту.

Ул. Дубоўка

Травень, 25 г.
Ворша

БАЯНУ-КУПАЛУ

То ня вецер ўзьвіхрыўся у полі,
Не званіў яго спеў у траве,—
То Купала, баян засваволіў,
Як пачаў сьвет стары савець.

Не зязюля ў бары закувала
Перад раньнем ў зялёным гушчары,—
То выходзіў ды з песняй Купала
І „Жалейкай“ будзіў абшар.

Звонкаструнная ліра-бядачка
Буру ў сэрцы ўзьнімала мужычым.
— Беларусь, перастань быць дачай,
Як была для паноў зазвычай!

І каціліся рэчкаю словы
Мужыка—беларуса ў лапцёх:
— Ня стрываць болей нашым дубровам
У жалезных магнацкіх кіпцёх!..

Узьнімайся люд бедны з балота,
Годзе гніць у стаячай вадзе!
Твайго стану няхай пазалота
Заблішчыць на ўвесь сьвет, зацьвіце.

Ой, ты, Янка, сокол беларускі,
Ды з сявенькай мужычых слоў!
Перайшоў ты ўсе сьцежкі вузкія,
Усе дарогі нядолі прайшоў.

Так было... Ды чаго-ж ня бывае?!
Але што-ж—калі з вераю стаў на дзор!
І душа ўсё квітнела маем,
Усё звала гаротных да „зор“!

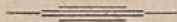
Дык віхры, о, баян беларускі,
Маладым ты сягонья арлом.
Сёнья сьцежкі у нас ня вузкія,
Сёнья нам не заломяць залом.

Алесь Якімовіч

25/V—25 г.

З Ь М Е С Т.

	Стр.
1. Ад рэдакцыйнай камісіі	7
I. Маладняк Янку Купалу	
2. Прывітаньне ЦБ Маладняка	8
3. Ул. Дубоўка—Да 20-х гадовага юбілею	9
4. А. Бабарэка—З жыцьцёпісу Я. Купалы	18
II. Выбраныя вершы Янкі Купалы	
1. „Мужык“	27
2. Моладзі	29
3. Хай жа вам так не здаецца	30
4. Будзь сьмелым	31
5. Магутнае слова	32
6. Родныя песні	33
7. Думка	34
8. Як у лесе зацьвіталі	36
9. Мая навука	38
10. З „Безназоўнага“ (І пайшла)	41
11. „ (Пакінем спадчыну мы)	43
12. Арлянтам	44
13. Шляхам гадоў	49
III. Пасьвячэньні	
1. А. Александровіч—Юбіляру	57
2. Ул. Дубоўка—Я. Купалу	59
3. А. Якімовіч—Я. Купалу	61

КНІЖНІЦА „МАЛАДНЯК“

ЦБ Усебеларускага Аб'яднаньня поэтаў і пісьменьнікаў Маладняк выдае літаратурна-мастацкія зборнікі (вершы, апавяданьні, крыгька) разьмерам ад аднаго да двух друкаваных аркушаў.

Зборнікі прадаюцца ўва ўсіх лепшых кнігарнях і кіосках Беларусі, а таксама на галоўных станцыях чыгунак, якія праходзяць цераз БССР.

У траўні месяцы 1925 г. вышлі:

1. Міхась Чарот—выбраныя вершы.
2. Ёл. Дубоўка—Там, дзе кіпарысы (*поэма*).
3. Кузьма Чорны—апавяданьні.
4. Адам Бабарэка—апавяданьні.
5. Язэп Пушча—Раніца рыкае (*вершы*).
6. Крапіва—Асьцё (*сатыры*).
7. Маладняк — Янку Купалу (юбілейны зборнік).

У чэрвені выйдзе 7 наступных зборнікаў, а ў ліпені 6.

8000000032 1224

1964 г.

Бел. 1488
1994 г.

Цана 25 к.

